

zodra het geheel of gedeeltelijk zou zijn bevrijd: burgerlijke diensten konden gevorderd worden, bewaringskampen moesten worden ingericht, een avondklok kon worden ingesteld, particulieren moesten hun wapens inleveren, men mocht geen valse geruchten verspreiden, voor openbare vergaderingen (en optochten) moest zeven dagen tevoren verlof worden gevraagd, berichtenverkeer met het buitenland mocht alleen via de PTT plaatsvinden (en zou dus gecensureerd kunnen worden), er kwam één politie, de procureurs-generaal bij de gerechtshoven kregen hun bevoegdheden als fungerend directeur van politie terug, vreemdelingen kwamen onder politietoezicht te staan, in het grensgebied zou men voortaan pasjes nodig hebben, de in bezet Nederland geldende regelingen op het gebied van de prijsbeheersing werden gehandhaafd, het Militair Gezag zou nieuwe distributiebescheiden uitgeven, enzovoort, enzovoort.

Zo was alles gedetailleerd, wij zouden haast zeggen: met Nederlandse zin voor administratieve perfectie, geregeld – geregeld niet alleen in die eerste bijna dertig verordeningen van het Militair Gezag maar ook in de ruim tachtig vóór 17 september 1944 vastgestelde 'terugkeer'-wetsbesluiten van de regering. Alleen: wie in bevrijd gebied kenden die verordeningen en wetsbesluiten? Ja, de officieren van het Militair Gezag hadden er weet van (het belangrijkste was weergegeven in een *Handboek Militair Gezag*, dat in een beperkt aantal exemplaren was gedrukt), maar verder vrijwel niemand. Zeker, in de eerste weken van september '44 werd de inhoud van belangrijke wetsbesluiten als het besluit op de Bijzondere Staat van Beleg, het Tijdelijk persbesluit en de besluiten die de inrichting van Tribunalen en Bijzondere Gerechtshoven regelden, door Radio Oranje weergegeven maar dat geschiedde in een periode waarin de aandacht van de luisteraars in de allereerste plaats gericht was op het oorlogsverloop en niet op die bestuursregelingen. Trouwens, de radio was niet een geschikt medium om er een zo gecompliceerde materie in uiteen te zetten; enkele hoofdpunten werden vermeld en daar bleef het bij. Anders dan in normale tijden waren die regelingen niet in het openbaar aan de orde gesteld en behandeld: niet aan de Staten-Generaal voorgelegd, niet samengevat en van commentaar voorzien in de pers, niet besproken in de Tweede en Eerste Kamer, niet in hun uiteindelijke vorm weergegeven in de dagbladen. Uit dit manco vloeide voort dat men in het bevrijde Zuiden in gezagsverhoudingen en onder bestuursregelingen kwam te leven die voor de burgerij volstrekt ondoorzichtig waren – een situatie die als gevolg van het papiergebrek (de kranten konden dus ook maar weinig informatie geven) nog lange tijd na de bevrijding van